

Oslo, 30. november 2022

Reisemålsutvalget

Besøksbidrag/fellesgodefinansiering og allemannsretten – kommentarer til innspill

Norsk Friluftsliv vil takke for møtet med Reisemålsutvalget 22. november 2022, et møte vi opplevde både som nyttig og relevant. Vi viser også til vårt innspill/notat, datert 1. september 2022, oversendt utvalget i brev av 2. september 2022.

Norsk Friluftsliv er paraplyorganisasjonen for de 18 store friluftslivsorganisasjonene, og i vedtektene står det at Norsk Friluftsliv skal fremme allemannsretten og naturvennlig og hensynsfull ferdsel på eget ansvar. Å sikre allemannsretten, som et gratis fellesgode, er derfor en helt sentral oppgave for Norsk Friluftsliv, og utgangspunktet for våre synspunkter.

Som oppfølging etter møtet ønsker vi å utdype eller framheve noen punkter, som vi mener er særlig viktige. Det gjelder:

- Allemannsrettens betydning for det norske samfunnet
- Allemannsretten og besøksbidrag
- Reiselivsnæringens bidrag til fellesgodefinansiering

Vi viser også til innspillet fra UNESCO verdensarv Vestnorsk Fjordlandskap og Lofotrådet, datert 10. oktober 2022, der de kommenterer våre innspill. Kommentarene viser at vi på mange områder er enige, noe vi selvsagt er glade for. Det er imidlertid noen prinsipielt viktige punkter vi er uenige i, som vi tok opp i møtet og som vi kommenterer nærmere nedenfor.

Allemannsrettens betydning for det norske samfunnet

Retten til ferdsel, opphold og høsting i naturen, har dype røtter i vår kulturarv, og er en grunnleggende forutsetning for det enkle og tradisjonelle friluftslivet. Dette er en gammel sedvane, som ble lovfestet med innføringen av friluftsloven i 1957. Denne retten var tidligere en forutsetning for overlevelse og livsopphold. I dag er den en forutsetning for fritidsbruk av natur, livskvalitet og folkehelse for store deler av befolkningen. Allemannsretten bidrar også til økonomisk utjevning ved å sikre tilgang til et gratis fellesgode. Den er i tillegg et viktig symbol på innbyggerens likeverd og fellesskap, uavhengig av økonomisk status og hva den enkelte eier. Grunneiere er også store brukere av allemannsretten.

Allemannsretten har stor verdi for det norske samfunnet, og norsk natur får større verdi for flere ved at det gis gratis tilgang og muligheter for bruk. En stor bredde av aktiviteter er knyttet til natur og utgjør en betydelig del av den norske måten å leve på. Nesten alle nordmenn, eller over 90 % oppgir at de går på tur eller driver en eller annen form for friluftsliv i løpet av året. 65 % av

oss gjør dette ukentlig, og friluftsliv er den aktiviteten flest ønsker å gjøre mere av for å bli mer fysisk aktiv. Friluftsliv er derfor, uten sidestykke, Norges desidert største fritidsaktivitet.

Allemannsretten, som fenomen, står sterkt i Norge, både politisk og blant befolkningen. Friluftslivet basert på allemannsretten er nært knyttet til det å være «norsk» og er en viktig del av vår nasjonale historie og identitet, herunder nasjonsbyggingen på 1800-tallet, med løsrivelsen fra Danmark og Sverige.

Allemannsretten, som kulturarv, omfatter en rekke ferdigheter. Dette gjelder blant annet kunnskaper og kompetanse om ferdsels-, oppholds- og høstingsaktiviteter til ulike formål i naturen, og bygger på prinsippet om sikker ferdsel på eget ansvar. For å kunne leve og trives i Norge, med sterkt skiftende årstider og klima, er det viktig å kunne ferdes ute og være fysisk aktiv i naturen hele året. I tillegg er allemannsretten grunnleggende for å bli glad i naturen og forståelse for naturens egenverdi og som en grunnleggende forutsetning for vår egen eksistens.

Sentralt i kulturarven står tur etter evne, på eget ansvar og hensynet til naturen. Aktivitetene er i stor grad egenorganisert, men mye aktivitet foregår også gjennom friluftslivsorganisasjonene. Opplæringen skjer både formelt og uformelt, både gjennom familie og skole, men de frivillige organisasjonene har fått en stadig større rolle i dette de senere årene. Samtidig kan bruk skape slitasje som kan forringe naturverdier.

Økt kommersialisering og stort presse på enkelte steder, setter allemannsrettens gratisprinsipp på prøve. Turister som betaler for guider, pakkede opplegg eller risikofylte tjenester kan feilaktig anta at de også kjøper seg fri fra ansvar for egne handlinger og sikkerhet. Økt kommersialisering innebærer også et større fokus på bekledning og utstyr, som igjen av mange kan oppleves som en barriere for å praktisere allemannsretten.

Allemannsretten har bred politisk oppslutning i Stortinget, og grunnlovfesting av allemannsretten skal opp til 2. gangs behandling i Stortinget høsten 2023.

Allemannsretten og besøksbidrag

Norsk Friluftsliv erkjenner at det er utfordringer noen steder med stor slitasje på naturverdier, kulturverdier og lokalsamfunn på grunn av et stort antall besøkende, og at det samtidig er utfordringer med finansiering av nødvendige fellesgoder, som toaletter, parkeringsplasser, tilrettelegging, merking og skilting av stier og løyper. Det er derfor viktig å finne gode løsninger på dette, som samtidig opprettholder allemannsretten som et gratis fellesgode.

Norsk Friluftsliv er opptatt av at besøksbidrag ikke skal være eller framstå i strid med allemannsretten og gratisprinsippet. Vi er derfor uenig i med UNESCO verdensarv Vestnorsk Fjordlandskap og Lofotrådet på dette punktet. De skriver blant annet:

«Fellesgodeprosjektet er med på å opprettholde allemannsretten, da man ved et besøksbidrag kan tilrettelegge for gjester og lokalbefolkningen i noen utvalgte, sårbare områder som hverken har nok ressurser til å legge til rette for eller styre trafikkestrommene for å redusere slitasjen på natur og kulturressursene.»

Videre skriver de:

«Dette handler ikke om direkte betaling for å gå på stier eller bruke naturen, og lokalbefolkningen og andre aktuelle målgrupper vil uansett bli skjermet i ordningen.»

Norsk Friluftsliv er enige i at besøksbidrag etter modellen til Fellesgodeprosjektet kan bidra til å redusere slitasje på natur- og kulturressurser. Men selv om denne betalingsordningen ikke er en direkte betaling for å gå på stier eller bruke naturen, er det likevel i praksis en betaling for å gå på stier eller bruke naturen innenfor et gitt geografisk område, noe vi mener strider med allemannsretten og gratisprisnippet.

Når det gjelder skjerming av lokalbefolkning og andre aktuelle målgrupper mot betaling, mener vi EØS-regelverket ikke tillater å skille mellom ulike grupper, som fastboende og besøkende.

I innspillet skriver UNESCO verdensarv Vestnorsk Fjordlandskap og Lofotrådet at ordningen skal gjelde noen få utvalgte større geografiske pressområder. Intensjon med dette er kanskje bra, men Norsk Friluftsliv mener det er stor fare for at kravet om et slikt besøksbidrag kan spre seg til mange steder med stort besøk. Hva skal i så fall kriteriene for å kunne ta inn et slikt besøksbidrag være, og hvem skal bestemme hvem som får lov og ikke?

Norsk Friluftsliv mener derfor det må finnes andre måter å gjøre dette på, som ikke er i strid med allemannsretten. I budsjettforhandlingen mellom SV og regjeringen ber Stortinget regjeringen fremme forslag om en kommunal/statlig turistskatt senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2024. Vi mener dette kan være en god løsning, fortrinnsvis på nasjonalt nivå.

Reiselivsnæringens bidrag til fellesgodefinansiering

Norsk Friluftsliv mener reiselivsnæringen må bidra til finansiering av fellesgoder, og er derfor uenige med UNESCO verdensarv Vestnorsk Fjordlandskap og Lofotrådet. De skriver blant annet:

«Vi mener at det er det offentlige sitt ansvar kombinert med «bruker/forurenser betaler»-prinsippet. Å be reiselivsnæringen finansiere nødvendige tilretteleggings- og infrastrukturiltak kan sammenlignes med at en ber industrien finansiere nødvendig infrastruktur i form av veier, havner og transportstrukturer fordi de tjener penger på distribusjon og transport av varer.»

Reiselivsnæringen er Norges femte største eksportnæring, og er derfor en stor samfunnsaktør.

I «Nasjonal reiselivsstrategi 2030. Sterke inntrykk med små avtrykk» står det blant annet: «*Vår attraktivitet som reisemål er særlig knyttet til majestetiske landskap, ikoniske utsiktspunkt, vandre- og fiskemuligheter, gode forhold for ski- og vinteraktiviteter, samt fenomener som midnattssol og nordlys.*»

Reiselivsnæringen, som helhet, er således både direkte og indirekte, en stor (for)bruker av norsk natur gjennom sine reiselivsprodukter, og må også ta sitt samfunnsansvar når det gjelder bærekraftig naturforvaltning.

Derfor mener Norsk Friluftsliv at reiselivsnæringen, som tjener penger på bruk av naturen, enten direkte eller indirekte, ut fra «bruker/forurenser betaler-prinsippet» må bidra til finansiering av fellesgoder. Hvordan reiselivsnæringen eller myndighetene vil løse dette, er ikke opptil oss og avgjøre, men løsningen må ikke være eller framstå i strid med allemannsretten og gratisprinsippet.

Vi håper utvalget tar hensyn til våre synspunkter og innspill i sitt arbeid!

Vennlig hilsen
Norsk Friluftsliv

Bente Lier
generalsekretær

Hans Erik Lerkelund
fagsjef naturforvaltning

Kopi av dette innspillet er sendt:

- UNESCO verdensarv Vestnorsk Fjordlandskap
- Lofotrådet
- Nærings- og fiskeridepartementet
- Klima- og miljødepartementet
- Kommunal- og distriksdepartementet
- Helse- og omsorgsdepartementet
- Miljødirektoratet, Helsedirektoratet
- Virke
- Norsk Friluftslivs medlemsorganisasjoner
- Friluftsrådernes Landsforbund
- Forum for natur og friluftsliv